

Konferencia Európa jövőjéről: ma még több a kérdés, mint a válasz

Kalas Vivien

Régóta érik bírálatok az Európai Uniót a demokratikus legitimitáció hiánya miatt. Ezen kíván majd enyhíteni az Európa jövőjéről szóló konferencia, melynek megrendezésére Ursula von der Leyen, a Bizottság elnöke tett ígéretet. Az előkészületek folyamán azonban máris kirajzolódni látszanak az érdekellentétek, és a polgároknak szánt szerep sem egyértelmű.

Az Európai Unió működésével kapcsolatban hosszú évek óta újra és újra felmerül az állampolgári legitimitás és az ezzel összefüggő demokratikusság kérdése. A demokratikus deficit kifejezést az Európai Parlament (EP) definiálta elsőként 1988-ban, és megfogalmazásuk szerint annak köszönhetően alakult ki, hogy a nemzeti hatáskörök közösségi szintre emelkedésével a választott, tagállami parlamentektől vontak el jogköröket, melyek egy nem közvetlen felhatalmazással rendelkező testülethez kerültek. Később az ezzel a témával foglalkozó társadalomtudósok további problémaként vetették fel az uniós döntéshozatal összetettségét és a polgároktól való távolságát, valamint a legerősebb legitimitással rendelkező intézmény, az Európai Parlament korlátozott hatásköreit és a jogalkotási kezdeményezési jogának hiányát. Ezen túlmenően az EP-választásokon való alacsony részvételi arányt, illetve azt, hogy a kampány témái leginkább belpolitikai és nem európai természetűek ugyancsak a demokratikus deficit okának látták. Hasonló módon kritikával illették, azt a megoldást, hogy az Európai Bizottság elnökének személye elsősorban a tagállamok megegyezésén múlik, és nem automatikusan az Európai Parlament jelöltjei közül kerül ki.

Az Eurobarometer felméréseinek [adataiból](#) kitűnik, hogy a szakértők véleményét az állampolgárok egy része is osztja. Habár a 2019-es őszi felmérésben az európaiak 64%-a mondta azt, hogy demokratikusnak gondolja az Európai Uniót, arra kérdésre, hogy mennyire elégedettek a demokrácia működésével, már csak 52%-uk válaszolt úgy, hogy meg van vele elégedve. Ennél kevesebben - a polgárok 45%-a – voltak azon a véleményen, hogy számít a szavuk az EU-ban, és a megkérdezettek 83%-a értett egyet azzal az állítással, hogy az állampolgárok véleményét jobban figyelembe kellene venniük a vezetőknek, amikor Európa jövőjéről döntenek.

Az európai integráció fejlődése folyamán számos alkalommal foglalkoztak a tagországok, uniós intézmények azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehetne kezelni ezt a problémát, miként növelhetnék a legitimitást. A 2009-ben hatályba lépő Lisszaboni Szerződés kiszélesítette a közvetlenül választott Európai Parlament jogalkotási hatáskörét, továbbá létrehozta az európai polgári kezdeményezés intézményét a részvételi demokrácia erősítése végett. 2012 óta pedig civil párbeszéd (Citizens' Dialogues) keretében is biztosítva van a polgároknak a

véleménynyilvánítás lehetősége.

2019 decemberében egy új összetételű Európai Bizottság kezdte meg a munkát. Elnökének a tagországok Ursula von der Leyent, korábbi német védelmi minisztert jelölték, akinek személyét 2019 júliusában hagyta jóvá az Európai Parlament. A plenáris ülésen von der Leyen ismertette a [jövőre vonatkozó terveit](#), és ezekben ismét előkerült és fontos szerepet kapott az európai demokrácia megújítása. Ígéretet tett egy 2020-ban kezdődő és két évig tartó, Európa jövőjéről szóló konferencia megrendezésére, amelyen az állampolgárok számára is biztosítva lesz a véleménynyilvánítás lehetősége, szorgalmazta a Spitzenkandidat-rendszer – vagy másnéven csúcsjelölti rendszer - fejlesztését, felvillantotta a páneurópai listák ötletét az EP-választásokra, elismerte, hogy átláthatóbbá kell tenni a döntéshozatali folyamatot, valamint szerepet szánna az Európai Parlamentnek a jogalkotási kezdeményezésben. Szavainak megfelelően, az új Bizottságban önálló portfólió lett a demokrácia, mely Dubravka Šuica uniós biztoshoz került. Von der Leyen a megbízólevelében újfent hangsúlyozta, hogy erősíteni szeretné az európai uniós intézmények és a polgárok közötti kapcsolatot, mely cél elérésére a konferencia kiváló lehetőséget fog nyújtani.

Az állampolgárok bevonásáról az új irány kialakításába és az Unió demokratikusabbá tételéről egyes tagországok, uniós intézmények és civil szervezetek is megfogalmazták álláspontjukat, kifejtve, hogyan is képzelik el a konferenciát.

Franciaország és Németország vezetői még 2019 novemberében kidolgoztak egy [közös javaslatot](#) a tematikára és a felépítésre vonatkozóan. Véleményük szerint minél szélesebb körben kell az EU jövőjével kapcsolatos kérdéseket meg tárgyalni, melyeket három fő részre bontottak: az Európai Unió fő kihívásai – klímaváltozás, digitalizáció, társadalmi egyenlőtlenségek -, szakpolitikai kérdések és intézményi működés. Célként egy egységesebb, szuverénebb Európa létrejöttét tüzték ki, mely megvalósítása akár a szerződésmódosítást magában foglalhatja.

Az Európa Mozgalom tagjai, melyek között egyaránt vannak civil szervezetek, szakszervezetek, illetve pártok is, a konferencia szervezésében központi szerepet szánának az Európai Parlamentnek, mint az egyetlen közvetlen felhatalmazással rendelkező intézménynek. A résztvevők közé a médiától kezdve, a helyi önkormányzatokon át, a nemzeti parlamentekig, a lehető legtöbb szereplőt bevonják, és meghívják a csatlakozásra váró országokat is. Az esemény céljának az európai képviselői demokrácia megerősítését, az állampolgároknak a folyamatokba való nagyobb mértékű bevonását, valamint a választási rendszer reformját jelölték meg. Mindezek elérése érdekében a szerződésmódosítást is [elképzelték tartják](#).

Az Európai Föderalisták Szövetségének elképzelése a konferencia lebonyolítására vonatkozóan megegyezik az Európa Mozgalom által javasoltakkal. Minél több ember, minél több helyszínen vitatná meg a jelenlegi kihívásokat és a jövővel kapcsolatos kérdéseket. A Szövetség szintén az Európai Parlamentnek száná a fő szerepet. Az általuk megfogalmazott célkitűzések között azonban már nagyobb hangsúlyt kap a szuverén Európa gondolata, mellyel szemben megjelenik a demokratikus elszámoltathatóság követelménye is, és egy új alkotmányos szerződés megalkotásának szükségességét fogalmazzák meg.

Az Unió intézményei közül elsőként az Európai Parlament hozta nyilvánosságra 2020. január 15-én a saját [álláspontját](#) a konferenciáról. A polgárok véleményét, akaratát állították a folyamat középpontjába. Tematikus civil fórumok (Citizens' Agoras) felállítását szorgalmazzák,

melyeken egy-egy szakpolitikai kérdést vitathatnának meg a résztvevők, ezeken kívül pedig a konferencia kezdetén és végén két, kifejezetten fiatalok számára rendezett fórumot tartanának, ahol 16 és 25 év közöttiek lehetnének jelen. Minden ilyen rendezvényen 200-300 személy venne részt, tagállamonként legalább három fő, külön ügyelve a nemi, életkori, földrajzi és egyéb szempontok szerinti reprezentativitásra. Az egyeztetések eredményeit képviselők útján ismertetnék egy plenáris ülésen az EP, a Tanács, a Bizottság, a nemzeti parlamentek és más uniós intézmények tagjaival. A konferencia lezárultát az elvárásoknak megfelelő jogalkotási kezdeményezéseknek és szerződésmódosításnak kell követnie.

Az Európai Parlament elképzeléseivel azonban nem minden szereplő értett egyet. A legfőbb kritikát a szerződésmódosításról szóló résszel kapcsolatban fogalmazta több tagország is - köztük volt Portugália, Hollandia, Írország illetve Svédország – arra az álláspontra helyezkedve, hogy a célok eléréséhez nincsen feltétlenül szükség erre a lépésre.

Az Európai Bizottság egy héttel később, január 22-én ismertette [javaslatát](#). A rendezvényt két nagyobb téma köré szerveznék – az egyik az Európai Uniót érintő kihívások, a másik pedig az intézményi működés -, melyekről az egyeztetések egymással párhuzamosan folynának. A gyakorlati megvalósításban elsősorban a már meglévő civil párbeszédék működési mintáját vennék alapul, olyan új fórumokkal kiegészítve, mint a deliberatív panelek, ahol civilek és szakértők közösen beszélnek meg a jövő kérdéseit és próbálnak válasszal szolgálni rájuk, vagy a digitális platform, melyen keresztül szélesebb közönség számára válnak elérhetővé a viták, és azok eredményei. Ezekon túlmenően nagy hangsúlyt fektetnének arra, hogy a további, már létező eszközökre – például az európai polgári kezdeményezésre - is felhívják az állampolgárok figyelmét. A szervezésben a három fő uniós intézményt egyenrangúnak tekintik, vagyis a Bizottság elképzelésében az Európai Parlament nem kap kiemelkedő szerepet. A konferenciát követően a polgárok meglátásait a jogalkotási javaslatokba építenék be, az esetleges szerződésmódosításról az Európai Bizottság terveiben nem esik szó.

Az Általános Ügyek Tanácsa – mely a tagállamok európai ügyekért felelős minisztereiből áll - január 28-án mutatta be [elképzeléseit](#). A politikusok ugyancsak az állampolgárokat helyezték a középpontba, valamint reményüket fejezték az iránt, hogy a konferencia hozzájárul majd az európai uniós szakpolitikák fejlődéséhez. Hivatkozva a civil párbeszédék sikerességére, minél több csoport, érdekelt fél bevonását tartanák szükségesnek. Hangsúlyozták ugyanakkor, hogy a megbeszélések folynak és az Európai Tanács – vagyis a tagországok állam- és kormányfői – a hivatalos álláspontját később alakítja ki.

Látható, hogy függetlenül attól, hogy egy civil szervezet, egy-egy tagország, vagy valamelyik európai uniós intézmény elgondolását nézzük, találunk olyan közös pontokat, amelyekben mindannyian egyetértenek. A polgárok minél szélesebb körben történő bevonását, valamint a megvitatandó témákat illetően nincsen közöttük ellentét. Vitára a konferencia valódi célja és az ehhez kapcsolódó szükséges következmények – mint a szerződésmódosítás - adhatnak okot.

Habár eredeti tervek szerint 2020. május 9-én kezdődne el ez a két éven át tartó folyamat, még sok mindenben kell megegyezniük a tagállamoknak és az Európai Unió vezetőinek, akár olyan kérdésekről is, amelyekkel eddig kevesebbet foglalkoztak. A Brexitet követően ebben az évben zajlanak a tárgyalások az Egyesült Királysággal a jövőbeni kapcsolatáról, együttműködési keretről. Ezek alkalmával több területről is szó esik – például az Erasmus programról -, ahol a végső megállapodás közvetlen hatással lesz az európai polgárokra. Amennyiben a konferenciát valóban azért rendezik meg, hogy az emberek akaratát becsatornázhassák a döntéshozatalba,

akkor át kellene gondolnia az EU-nak, hogy ebben az ügyben szintén kikérje akár a saját területén élő, akár a brit állampolgárok, illetve társadalmi szervezetek véleményét.

Egy másik eldöntendő dolog, hogy legyenek-e jelen harmadik országbeli polgárok. Az Európa Mozgalom mellett a V4 országai is azt fogalmazták meg, hogy a csatlakozni kívánó - elsősorban a nyugat-balkáni - államok szintén képviseltessék magukat, hiszen őket is érinti, milyen irányba változik az Európai Unió. Ez megint csak egy releváns felvetés, amiről még a konferencia megkezdése előtt kell egyeztetniük a szervezőknek.

Végül, de nem utolsó sorban a politikusoknak meg kell állapodniuk, elfogadható-e számukra az Európai Parlamentnek a javaslata, mi szerint a rendezvénysorozat elnöke Guy Verhofstadt lenne. A belga politikus a Renew Europe nevű, liberális képviselőcsoport tagja az EP-ben, többször elmondta, hogy azt tartaná jónak, ha az Unió a föderáció irányába mozdulna el, ezen felül az elmúlt években élesen bírálta a magyar és a lengyel kormány gyakorlatát. Egy közös gondolkodás során, amikor a résztvevők szabadon elmondhatják véleményüket, és együtt határozzák meg a folytatást, problémákat okozhat, ha a vezetője ilyen határozott állásponttal rendelkezik, és konfliktusos viszonya van néhány szereplővel.

A legfontosabb kérdés azonban mindenekelőtt az, hogy valóban meghatározható-e, mi lesz az új irányvonal, vagy már van egy elképzelt forgatókönyve az uniós intézményeknek, melyhez az Európa jövőjéről szóló konferencia csupán legitimációs eszközként szolgál?

2020.03.13.

